

*Фукус Н. А.,**кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»**Уложенко В. М.,**старший викладач кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено правові питання фінансування діяльності національних вищих навчальних закладів в Україні. Як показує практика, основним джерелом фінансування діяльності національних вищих навчальних закладів лишаються бюджетні кошти, що в сучасних умовах призводить до недофінансування внаслідок обмеженості ресурсного потенціалу даного джерела. Вітчизняні вищі навчальні заклади вмотивовані диверсифікувати джерела фінансування в передбачених законодавством межах, тобто розвивати змішану модель фінансування як найбільш продуктивну. З метою підвищення ефективності диверсифікації джерел фінансового забезпечення діяльності національних вищих навчальних закладів в статті обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення законодавства щодо зазначених питань.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, національний вищий навчальний заклад, університет, академія, інститут, Закон України «Про вищу освіту», наукові дослідження, фінансування, Державний бюджет України, власні бюджетні надходження.

Постановка проблеми. Сьогодні сфера вищої освіти в Україні знаходиться в процесі трансформації, що обумовлено як світовими тенденціями, так і реформаційними перетвореннями, які відбуваються в державі, економіці та суспільстві. Вищі навчальні заклади (далі – ВНЗ) є важливим елементом вищої освіти, оскільки вони відіграють вирішальну роль у формуванні людського капіталу – одного з вагомих чинників забезпечення економічного розвитку держави на інноваційних засадах. Враховуючи зазначене, питання забезпечення фінансовими ресурсами діяльності ВНЗ, насамперед тих, які мають статус національних, у тому числі дослідницьких, в обсягах, достатніх для виконання покладених на них законодавством про вищу освіту основних завдань, набувають важливого значення в сучасних умовах і потребують детального вивчення.

Як показує практика, серед джерел фінансування вищої освіти в Україні основними досі залишаються бюджетні кошти, що, з одного боку, пояснюється суттєвим переважанням ВНЗ державної та комунальної форм власності в загальній кількості ВНЗ, а з іншого боку – дією негативних економічних чинників, які применшують роль інших форм фінансування діяльності ВНЗ – самофінансування та кредитування. Тому важливою науковою проблемою залишається пошук оптимальної моделі фінансування ВНЗ, у тому числі тих, які набули статусу національних, та коригування законодавства з метою активізації позабюджетних джерел фінансового забезпечення діяльності ВНЗ в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем фінансування освіти в Україні, у тому числі ВНЗ, державного та правового регулювання в цій сфері присвячені праці багатьох вітчизняних вчених – як економістів, так і юристів, зокрема Т.М. Боголіб, Н.В. Бондарчук, Н.А. Буличевої, М.В. Дмитришина, С.А. Єрохіна, І.С. Каленюк, В.Г. Кременя, Ю.І. Пивовара, О.В. Рєвніцевої, Л.С. Шевченко, А.В. Чорнобай та багатьох інших. Однак, незважаючи на широкий інтерес до дослідження питань фінансування освітньої сфери загалом та ВНЗ зокрема, лишаються недостатньо вивченими правові аспекти фінансового забезпечення діяльності національних ВНЗ, у тому числі дослідницьких.

Метою дослідження є аналіз правових засад фінансування діяльності національних ВНЗ, виявлення позитивних зрушень у вітчизняному законодавстві в частині регулювання питань забезпечення фінансовими ресурсами національних ВНЗ та проблем, які потребують вирішення в правовій площині в найближчій перспективі.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII в нашій державі можуть функціонувати ВНЗ трьох типів: 1) університети; 2) академії та інститути; 3) коледжі. Університетом визнається багатогалузевий або галузевий ВНЗ, який провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність. Академією та інститутом називаються галузеві ВНЗ, які провадять інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому та другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, можуть здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводять фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження, є провідними науковими та методичними центрами, мають розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяють поширенню наукових знань та провадять культурно-просвітницьку діяльність. Коледжем називається галузевий ВНЗ або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, який провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям ступенів молодшого бакалавра та (або) бакалавра, і здійснює прикладні наукові дослідження.

Як видно з наведених визначень та відповідно до ст. 26 Закону України «Про вищу освіту», одним з основних завдань ВНЗ будь-якого типу є забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної дія-

ності. Слід зазначити, що для університетів, академій та інститутів до основних завдань також віднесено провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та використання отриманих результатів у освітньому процесі. Зрозуміло, що реалізація вищезазначених завдань ВНЗ і, таким чином, їх перетворення на науково-дослідницькі центри в світлі світових тенденцій потребує відповідного ресурсного забезпечення, зокрема фінансового. З метою оцінки масштабів даного питання проаналізуємо дані щодо кількості ВНЗ першого та другого типів в Україні на поточний момент. За відсутності офіційних статистичних матеріалів (на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України лише розміщено перелік ВНЗ станом на 17 липня 2014 р.), нами на основі консолідованого рейтингу ВНЗ України 2015 р. з-поміж 286 ВНЗ виявлено 177 університетів, 53 академії, 55 інститутів, і один ВНЗ, всупереч Закону України «Про вищу освіту», віднесено до іншого типу (Київська школа економіки) [1].

На жаль, доводиться констатувати, що налагодження фінансового забезпечення діяльності ВНЗ в обсягах, необхідних для повноцінного їх розвитку, в Україні мало від початку проблемний характер, а на сучасному етапі ускладнилося через загострення політичної та економічної ситуації в державі, обмеженість бюджетних ресурсів, неготовність матеріально-технічної бази ВНЗ до продукування інноваційної продукції, якої так потребує економіка, платіжну неспроможність, а інколи й небажання вітчизняного бізнесу розвиватися на інноваційних засадах та низьку платоспроможність населення – потенційних споживачів освітніх послуг.

Законом України «Про вищу освіту» (ст. 29) передбачено, що ВНЗ перших двох типів – університету, академії чи інституту – незалежно від форми власності (державної, комунальної або приватної) за пропозицією Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти може бути надано статус національного, що обумовлює необхідність підтвердження останнього раз на сім років. У цьому контексті варто пригадати ст. 27 цього Закону, згідно з якою ВНЗ державної, комунальної та приватної форм власності працюють на засадах неприбутковості та мають рівні права у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності. Слід зазначити, що попередній Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III (ст. 26) також передбачав можливість набуття ВНЗ статусу національного, проте це стосувалося лише державних ВНЗ четвертого рівня акредитації. Практика надання ВНЗ статусу національного в Україні започаткована ще на початку 90-х рр. XX ст., проте отримала законодавче підґрунтя лише у 2002 р. із прийняттям першого Закону України «Про вищу освіту». Тому протягом тривалого періоду часу чітких критеріїв для отримання цього статусу не існувало, залежно від року та політичної ситуації кількість «національних» ВНЗ збільшувалась хаотично, що не завжди підтверджувалося змістом і якістю освітніх послуг, які вони надавали. На основі консолідованого рейтингу ВНЗ України 2015 р. нами встановлено, що з-поміж 286 ВНЗ в Україні 108 ВНЗ мають статус «національний» [1].

Таким чином, якщо раніше модель фінансування діяльності національного ВНЗ збігалася з моделлю фінансування державного ВНЗ, то нині необхідно розрізнити три базові моделі фінансування національних ВНЗ залежно від форми власності – державної, комунальної або приватної. Адже, виходячи зі ст. 63 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. № 436-IV,

державні ВНЗ діють на основі державної власності, комунальні базуються на комунальній власності територіальної громади, а приватні – на приватній власності громадян чи суб'єктів господарювання (юридичних осіб).

Правові засади фінансування ВНЗ, у тому числі національних, визначені в Законах України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 1060-XII, «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII, Бюджетному кодексі України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI, щорічних законах про Державний бюджет України, Цивільному кодексі України від 16 січня 2003 р. № 435-IV, Господарському кодексі України, Законах України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII, «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. № 514-VI, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затвердженій Указом Президента від 25 червня 2013 р. № 344/2013, постановою Кабінету Міністрів України, інших підзаконних нормативно-правових актах та установчому документі ВНЗ – статуті, у якому відповідно ст. 27 Закону України «Про вищу освіту» повинні бути визначені джерела надходження та порядок використання коштів і майна ВНЗ. При цьому, як зазначається у ст. 29 Закону України «Про вищу освіту», статутом національного ВНЗ також можуть визначитися особливості управління даним ВНЗ, що сприяють розвитку та підвищенню якості його освітньої діяльності та конкурентоспроможності, залученню додаткових фінансових ресурсів.

Загалом, виходячи з форми власності ВНЗ, основними джерелами фінансування вищої освіти в Україні є кошти державного та місцевого бюджетів; кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій, фондів; спонсорські та добровільні внески і пожертвування; кошти галузей національної економіки, плата за додаткові освітні послуги та інші послуги, що надаються ВНЗ. Так, фінансування державних ВНЗ, згідно зі ст. 61 Закону України «Про освіту», здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей національної економіки, державних підприємств та організацій, а також додаткових джерел фінансування. Законом України «Про вищу освіту» (ст. 71) передбачено, що фінансування державних ВНЗ здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості в прийнятті рішень. Розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою освітою, а також на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів встановлюються у Державному бюджеті України, який щорічно затверджується законом. При цьому Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування можуть брати участь у фінансуванні державних ВНЗ у встановленому законодавством порядку (тобто згідно зі ст. 89, 90 Бюджетного кодексу України).

Фінансування комунальних ВНЗ здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів (відповідно до Бюджетного кодексу України) та інших джерел, не заборонених законодавством. Варто зазначити, що власні надходження державних і комунальних ВНЗ, які, своєю чергою, є бюджетними установами, отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету згідно зі ст. 13 Бюджетного кодексу України. Законом України «Про вищу освіту» (ст. 71) передбачено, що кошти, отримані ВНЗ як

плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або надання освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід державного або місцевих бюджетів. Ця норма має важливе значення й виходить зі ст. 61 Закону України «Про освіту», відповідно до якої бюджетні асигнування на освіту та позабюджетні кошти не підлягають вилученню та використовуються виключно за призначенням.

Що стосується фінансування приватних ВНЗ, то воно має забезпечуватися їх засновниками, а також з інших джерел, не заборонених законодавством. Отже, основна різниця між фінансуванням національних державних (комунальних) та приватних ВНЗ полягає у тому, що державні (комунальні) ВНЗ залежать від бюджетних асигнувань, у той час як приватні ВНЗ – від плати, що надходить від студентів. Тому й джерела формування фінансових ресурсів ВНЗ визначаються за їх приналежністю до державного (комунального) або приватного секторів вищої освіти.

Закон України «Про вищу освіту» встановив особливості бюджетного фінансування наукових досліджень державних ВНЗ, які набули статусу національних. Так, згідно зі ст. 29 даного закону національні державні ВНЗ мають право отримувати відповідно до законодавства на пріоритетних засадах передбачені державним бюджетом кошти для провадження наукової та науково-технічної діяльності, проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, виконання наукових програм, проектів державного значення в обсязі не менш як 10% коштів державного бюджету, що виділяються на його утримання. Отримані на пріоритетних засадах з державного бюджету фінансові ресурси зазначені ВНЗ мають спрямувати на придбання наукового та навчального обладнання, комп'ютерних програм тощо.

У разі забезпечення національним ВНЗ проривного розвитку держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяння її інтеграції в світовий освітньо-науковий простір, отримання визнаних наукових здобутків, такому ВНЗ може бути надано на конкурсних засадах статус дослідницького університету строком на сім років із необхідністю його підтвердження із зазначеною періодичністю (ст. 30 Закону України «Про вищу освіту»). На сьогодні найбільшого розвитку такі університети отримали у США. Їх роль у сфері вищої освіти можна з'ясувати на основі таких даних. Як зазначає Л.С. Шевченко, у 50 дослідницьких університетах США готуються 60% усіх докторантів; ці університети мають найбільшу фінансову підтримку з боку держави та, відповідно, найбільше студентів за магістерськими програмами, а також краще співвідношення чисельності викладачів і студентів (приблизно 1:6) у порівнянні зі звичайними університетами (1:12) [2, с. 122]. Сьогодні в Україні статус дослідницького університету мають 14 ВНЗ [3, с. 24].

Для державних ВНЗ, які отримали статус дослідницького університету, у питаннях бюджетного фінансування та використання власних надходжень Законом України «Про вищу освіту» також передбачена низка особливостей. Зокрема, такі ВНЗ мають право отримувати базове фінансування за окремою бюджетною програмою Державного бюджету України на провадження наукової діяльності в обсязі не менш як 25% коштів, що передбачаються на їх утримання, проведення наукових досліджень, підтримку та розвиток матеріально-технічної бази, і самостійно визначати статті та обсяги витрат власних надходжень (ст. 30 Закону України «Про вищу освіту»). Як показує світова практика, держави з розвинутою ринковою економікою виділяють до 70% від фінансування ВНЗ на наукові дослідження і лише до 30% на

педагогічну діяльність [4, с. 43], що пояснюється спрямуванням бюджетів провідних держав світу на інноваційний розвиток, а не на забезпечення поточних витрат.

У контексті вищезазначеного слід зазначити, що за Законом України «Про вищу освіту» (розділ XV «Прикінцеві та перехідні положення») Кабінету Міністрів України доручено під час підготовки Державного бюджету України на відповідний рік забезпечити обсяги гарантованого фінансування наукової діяльності кожного ВНЗ, що має статус національного або дослідницького, у встановлених розмірах, а саме: 1) для кожного ВНЗ, що має статус дослідницького, у таких розмірах: починаючи з 1 січня 2016 р. – не менш як 10%, з 1 січня 2017 р. – не менш як 15%, з 1 січня 2018 р. – не менш як 25% державних коштів, що виділяються для його утримання; 2) для кожного ВНЗ, що має статус національного, у таких розмірах: починаючи з 1 січня 2016 р. – не менш як 4%, з 1 січня 2017 р. – не менш як 7%, з 1 січня 2018 р. – не менш як 10% державних коштів, що виділяються для його утримання.

Розглядаючи питання бюджетного фінансування ВНЗ, на нашу думку, не можна не зазначити роль центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки – Міністерства освіти і науки України – при прогнозуванні обсягів бюджетних коштів для кожного окремого ВНЗ, адже згідно зі ст. 67 Закону України «Про вищу освіту» саме Міністерство освіти і науки України як головний розпорядник бюджетних коштів має розробляти відповідно до законодавства пропозиції щодо обсягу бюджетного фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності ВНЗ, інших підприємств, установ та організацій, що діють у системі вищої освіти. Не зайвим буде нагадати про необхідність здійснення такого прогнозування із дотриманням принципів публічності та прозорості. Важливо, аби бюджетне фінансування ґрунтувалося на якісних, а не на кількісних показниках.

Дотримання принципу публічності та прозорості є важливим і з іншого боку, при оприлюдненні ВНЗ інформації про свій фінансовий стан та перспективи розвитку, що не лише є вимогою законодавства (ст. ст. 32, 79 Закону України «Про вищу освіту»), а й сприяє встановленню довірчих відносин із суб'єктами фінансування – державою та приватними особами. Зважаючи на це, відкрита фінансова звітність є усталеною практикою практично в усіх державах з розвинутою ринковою економікою – університети зацікавлені в тому, щоб створити образ прозорої установи, яка використовує кошти у максимально ефективний спосіб. Як показують результати моніторингу прозорості національних ВНЗ, який проводився за підтримки міжнародного фонду «Відродження», стан виконання ними відповідних приписів Законів України «Про вищу освіту» та «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI є незадовільним [5].

На сьогодні основним джерелом фінансування діяльності національних державних ВНЗ лишаються бюджетні кошти, що в сучасних умовах призводить до їх недофінансування внаслідок обмеженості ресурсного потенціалу даного джерела. Брак фінансових ресурсів неминуче веде до занепаду матеріально-технічної бази національних державних ВНЗ та робить неможливим виконання ними одного з основних завдань, передбаченого Законом України «Про вищу освіту», а саме забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності. Достатнє фінансування є також важливою передумовою посилення конкурентоспроможності ВНЗ, включаючи підвищення якості освіти, залучення висококваліфікованого професорсько-викладацького складу, підвищення оплати праці тощо.

Провідна роль державного фінансування в Україні обумовлена тим, що основу національної системи вищої освіти складають державні ВНЗ. Так, за даними Державної служби статистики України, станом на початок 2015-2016 навчального року в нашій державі налічувалося державних за формою власності – 196, комунальних – 12, приватних – 80 ВНЗ, при цьому серед джерел фінансування навчання студентів у ВНЗ 51,6% становлять кошти державного бюджету, 47% – кошти фізичних осіб, кошти місцевих бюджетів і органів державної влади та юридичних осіб в загальному обсязі фінансування навчання студентів у ВНЗ на початок 2015-2016 навчального року складають 1,1% і 0,3% відповідно [6, с. 10–11].

Очевидно, що фінансування вищої освіти в Україні потребує як публічних (державних, комунальних), так і приватних коштів. Фінансування вищої освіти з різних джерел є світовою практикою. В одних країнах історично переважає державне фінансування (країни Європейського Союзу), в інших (США, Південна Корея) – кошти фізичних осіб та підприємств. Водночас слід зазначити, що на зламі століть тенденція диверсифікації джерел фінансування освіти набула поширення в усіх країнах [7, с. 306]. Загалом же, як зазначає Л.С. Шевченко, у міжнародній практиці застосовуються близько 4 000 схем фінансування вищої освіти [8], які відрізняються ступенем покриття державою вартості навчання у ВНЗ, механізмом відбору потенційних студентів, рівнем самостійності ВНЗ у визначенні ціни навчання, включенням до системи державного фінансування приватних ВНЗ та ін. Однак за будь-яких підходів одним з основних інвесторів у сфері вищої освіти залишається держава, оскільки фінансування освіти є основним важелем її впливу на процеси перетворень у ВНЗ та інструментом досягнення позитивних результатів в освітній сфері. Зростання ролі вищої освіти в забезпеченні конкурентоспроможності держави на світовому ринку мотивує розвинуті країни світу здійснювати бюджетне фінансування перспективних ВНЗ, незалежно від їхньої приналежності до державної чи приватної форм власності. Таким чином, держава розглядає витрати на вищу освіту як соціальну інвестицію, що створює умови для зростання і розвитку країни у майбутньому.

Незважаючи на переважання бюджетних коштів у фінансуванні ВНЗ, за структурою джерел фінансування Україна належить до країн зі змішаною системою вищої освіти, про що свідчать вищенаведені статистичні дані. Як показує світовий досвід, це найбільш продуктивна система за умови дотримання єдиних освітніх вимог під контролем держави.

В Україні потрібне проведення модернізації вищої освіти, для успішної реалізації якої необхідне належне фінансування. Очевидно, що вітчизняна вища освіта на сьогодні потребує планомірного вдосконалення механізму фінансування, а саме вдосконалення нормативно-правової бази з метою активізації тих джерел фінансування, які не належать до публічних. У результаті застосування такого підходу стане можливим поєднати, з одного боку, гарантії держави на певний рівень фінансування, а з іншого – зростання зацікавленості та відповідальності самих ВНЗ щодо результатів своєї діяльності. Реформа моделі державного фінансування вищої освіти насамперед має передбачати перехід у фінансуванні ВНЗ від принципу утримання ВНЗ до принципу формування їх бюджетів, виходячи із чисельності контингенту та стандарту вартості навчання одного студента. Загалом визначити джерела фінансування, оптимізувати їх склад і структуру необхідно для ВНЗ різних форм власності, що стане запорукою забезпечення якості освітніх послуг, підтримки конкурентоспроможних вітчизняних ВНЗ на світовому ринку.

Тому набуває актуальності питання активізації інших джерел грошових надходжень національних, насамперед державних, ВНЗ з урахуванням вимог законодавства та зростання їх питомої ваги в загальному обсязі фінансового забезпечення. На часі реальне реформування системи фінансування ВНЗ у зв'язку з проголошенням Законом України «Про вищу освіту» автономії ВНЗ, у тому числі фінансової, з урахуванням об'єктивно існуючих особливостей фінансового забезпечення освітньої діяльності в сучасній Україні, що обумовлені політичними, економічними, історичними, культурними та іншими чинниками. Вітчизняні ВНЗ за таких умов мають бути вмотивовані диверсифікувати джерела фінансування в передбачених законодавством межах і з урахуванням приналежності до тієї чи іншої форми власності – державної, комунальної чи приватної, тобто розвивати змішану модель фінансування у тому чи іншому поєднанні джерел фінансових ресурсів як найбільш продуктивну.

Висновки, зроблені за результатами дослідження. З метою забезпечення належного фінансування діяльності національних ВНЗ та підвищення ефективності диверсифікації джерел фінансових ресурсів необхідно розробити правові засади стимулювання та заохочення бізнесу, роботодавців, фізичних і юридичних осіб до участі у фінансуванні ВНЗ (маються на увазі податкові пільги, практика спільного фінансування, державні гарантії приватних інвестицій в освіту, гарантування банківських кредитів на здобуття освіти тощо). Збільшення обсягів фінансування вищої освіти та диверсифікації джерел фінансових ресурсів можна також досягти завдяки створенню відповідного нормативно-правового забезпечення для проведення фундаментальних і прикладних досліджень національними ВНЗ, які, своєю чергою, виступатимуть додатковим джерелом фінансування їх діяльності. У цьому контексті варто дотримуватися припису ст. 27 Закону України «Про вищу освіту», згідно з якою ВНЗ державної, комунальної та приватної форм власності мають рівні права у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності. Нарешті, слід неухильно дотримуватися законодавчо визначених норм щодо бюджетного фінансування діяльності національних державних ВНЗ.

Література:

1. Консолідований рейтинг ВНЗ України 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/rating/25712/>.
2. Шевченко Л.С. Університетська освіта: вектор модернізації / Л.С. Шевченко // Модернізація як фактор розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (1 квітня 2013 р.) – Х., 2013. – С. 119-123.
3. Мельникова О.В. Інновації у вищій освіті як чинник формування національної економіки знань / О.В. Мельникова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». – 2014. – Вип. 14. – С. 16-27.
4. Ревнівцева О.В. Система вищої освіти України: фінансові аспекти сучасних проблем розвитку / О.В. Ревнівцева // Демографія та соціальна економіка : наук.-екон. та суспіл.-політ. журн. – К. : НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи, 2004. – С. 36-45.
5. Моніторинг прозорості національних ВНЗ 2015 / Аналітичний центр CEDOS. – К., 2015. – 45 с.
6. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/16 навчального року : статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 171 с.
7. Дмитришин М.В. Моделі джерел фінансування вищих навчальних закладів різних країн світу / М.В. Дмитришин // Науково-інформаційний вісник «Економіка». – 2014. – № 9. – С. 305-311.
8. Шевченко Л.С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел / Л.С. Шевченко // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_44.

Фукус Н. А., Уложенко В. Н. Правовые основы финансирования деятельности национальных высших учебных заведений в Украине

Аннотация. В статье исследованы правовые вопросы финансирования деятельности национальных высших учебных заведений в Украине. Как показывает практика, основным источником финансирования деятельности национальных высших учебных заведений остаются бюджетные средства, что в современных условиях приводит к недофинансированию из-за ограниченности ресурсного потенциала данного источника. Отечественные высшие учебные заведения мотивированы диверсифицировать источники финансирования в предусмотренных законодательством рамках, т. е. развивать смешанную модель финансирования как наиболее продуктивную. С целью повышения эффективности диверсификации источников финансового обеспечения деятельности национальных высших учебных заведений в статье обоснованы предложения по усовершенствованию законодательства касательно указанных вопросов.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, национальное высшее учебное заведение, университет, акаде-

мия, институт, Закон Украины «О высшем образовании», научные исследования, финансирование, Государственный бюджет Украины, собственные бюджетные поступления.

Fuks N., Ulozhenko V. Legal basis of financing of national institutions of higher education activity in Ukraine

Summary. Article researches legal issues of financing of national institutions of higher education activity in Ukraine. As practice shows, major source of financing of institution of higher education activity is still budgetary funds that in contemporary conditions leads to its under-financing due to limited resource potential of this source. National institutions of higher education are motivated to diversify sources of financing in limits anticipated by law, i.e. develop combined model of financing as the most effective. In order to increase efficiency of diversification of sources of financial providing of national institutions of higher education activity, article underpins provisions about improvement of laws related to stated issues.

Key words: institutions of higher education, national institutions of higher education, university, academy, institute, Law of Ukraine “About a higher education”, scientific research, financing, State budget of Ukraine, own budgetary revenues.